

FINANSOWE WSPARCIE ENERGOOSZCZĘDNOŚCI

Katarzyna Stachurska-Kadziak
ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Sektor budownictwa reprezentuje największy potencjał oszczędności energii w Europie. Budynki (zarówno mieszkalne, jak i komercyjne) mają 40% udział w poborze energii oraz 36% udział w emisji CO₂ na poziomie Unii Europejskiej, a zatem optymalizacja ich efektywności energetycznej jest kluczowym elementem walki o osiągnięcie celów zawartych w pakiecie klimatyczno-energetycznym UE. W pakiecie określono trzy najważniejsze cele, jakie mają zostać osiągnięte do 2020 roku:

- ograniczenie o 20 proc. emisji gazów cieplarnianych (w stosunku do poziomu z 1990 r.),
- 20-procentowy udział energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii w UE,
- zwiększenie o 20 proc. efektywności energetycznej.

W konsekwencji państwa członkowskie Unii Europejskiej, w tym również Polska, przyjęły odpowiednie w tym zakresie przepisy prawne oraz przygotowały szereg rozwiązań mających wspomóc osiągnięcie zakładanych celów. Spośród oferowanych rozwiązań kluczowe wydają się być instrumenty finansowe wspierające inwestycje budowlane w zakresie zwiększania efektywności energetycznej.

Wyniki badań i konsultacji społecznych

Pomimo wielu pozytywnych przykładów finansowania efektywno-

W Europie wzmocnienie instrumentów finansowych oraz modeli finansowania skutecznie uruchamia procesy rozwoju energooszczędnego budownictwa. Można spodziewać się, że i w Polsce w niedługim czasie wdrożone reformy spowodują rozwój budownictwa efektywnego energetycznie.

program
rewitalizacji
polskich
miast

ści energetycznej w budynkach na szczeblu europejskim wciąż istnieje jeszcze znacząca potrzeba, aby poprawić wdrażanie i skuteczność wsparcia finansowego oferowanego w UE. Potwierdziły to konsultacje społeczne¹, które trwały od lutego do maja 2012 r. – zebrane odpowiedzi odnosiły się zdecydowanie pozytywnie do dostępnych instrumentów wsparcia finansowego, ale jednocześnie krytykowane skomplikowane i zbiurokratyzowanie procedury składania wniosków o przyznanie pomocy, a także wskazano na niską świadomość możliwości finansowania, a nawet jej brak, zwłaszcza na poziomie lokalnym.

Zdecydowana większość respondentów uznała, że najistotniejsze bariery utrudniające realizację efektywnych energetycznie inwestycji w budownictwie to bariery finansowe, w szczególności te dotyczące wysokich kosztów początkowych inwestycji i ograniczonego dostępu do kredytów. Wskazano również na zbyt długi czas oczekiwania na zwrot poniesionych nakładów, a także na często pojawiającą się w tym kontekście kwestię rozbieżności motywacji pomiędzy właścicielem budynku (inwestorem) a najemcą (końcowym odbiorcą energii). Kwestia ta dotyczy braku odpowiednich zachęt finansowych, które odpowiadałyby na problem wynikający z sytuacji, że strona finansująca inwestycję i podejmująca ryzyko inwestycyjne (zwykle właściciel) nie jest tą, któ-

ra w konsekwencji przeprowadzonej inwestycji uzyskuje korzyści finansowe ze względu na niższe zużycie energii (najemca). Ponadto wielu respondentów wskazało na brak odpowiedniej i wiarygodnej informacji na temat instrumentów wsparcia finansowego (dla właścicieli budynków, specjalistów zajmujących się budownictwem i zatrudnionych w sektorze finansowym) jako jedną z najbardziej istotnych barier. Respondenci biorący udział w konsultacjach podkreślili również potrzebę edukacji i szkoleń w tym zakresie².

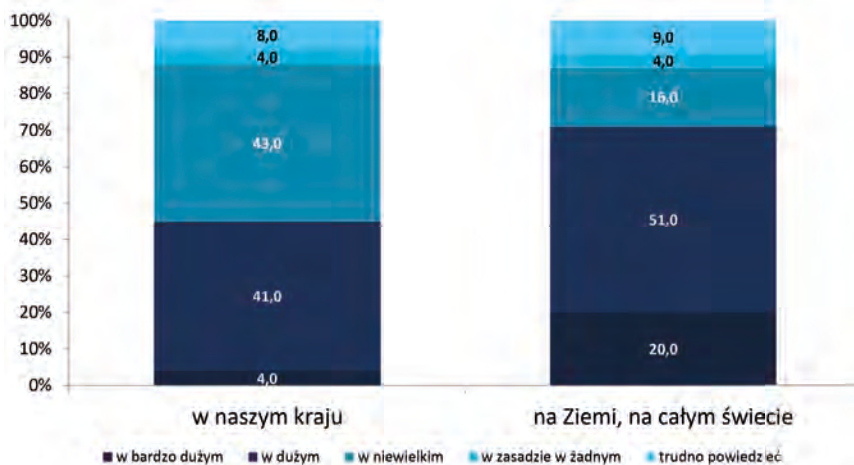
Podsumowując wyniki konsultacji należy stwierdzić, że dalszy rozwój i wzmocnienie instrumentów finansowych oraz modeli finansowania budownictwa efektywnego energetycznie są często postrzegane ja-

Dobry klimat dla efektywnych energetycznie inwestycji w budownictwie stwarza obowiązująca w Polsce od 2015 roku ustawa o rewitalizacji.

ko jedne z najbardziej skutecznych przykładów uruchamiających energooszczędne budownictwo.

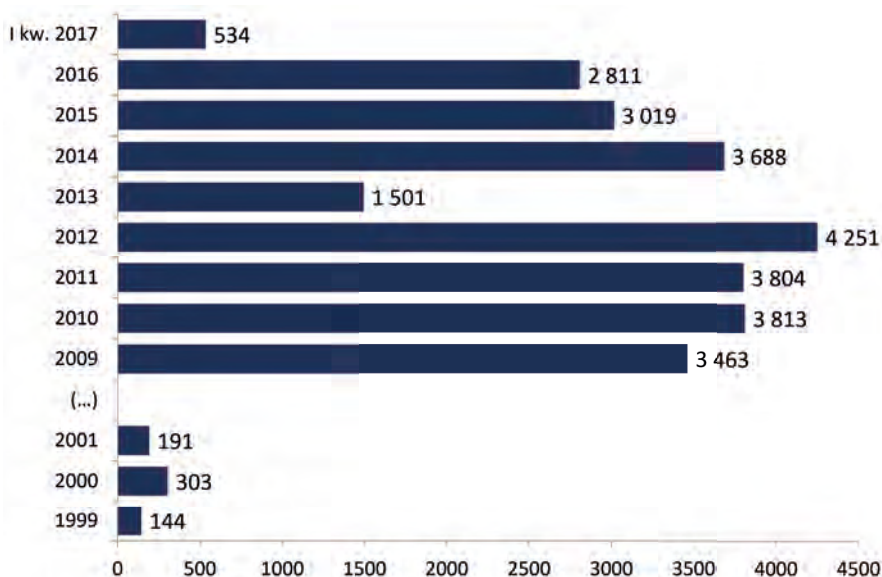
Instrumenty wsparcia finansowego dla potencjalnych inwestorów są tym bardziej ważne, jeżeli weźmiemy pod uwagę ostatnią edycję Specjalnego Eurobarometru 435 dotyczącą zmian klimatycznych³. Zgodnie z wynikami sondażu europej-

W jakim stopniu stan środowiska naturalnego (...) jest powodem Pana(i) obaw i niepokoju?

Źródło: ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie badań CBOS

Liczba złożonych wniosków (premia termomodernizacyjna, remontowa, kompensacyjna) do Funduszu Termomodernizacji i Remontów w poszczególnych latach

Źródło: ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie danych Banku Gospodarstwa Krajowego

ska opinia publiczna (w tym polska) postrzega zmiany klimatyczne jako poważny problem (91%). Co więcej, mimo iż to przede wszystkim rządy poszczególnych krajów są zdaniem respondentów głównie odpowiedzialne za rozwiązywanie kwestii zmian klimatycznych (42%), 19% przebadanych przyznało, że jest to również ich osobista odpowiedzialność. Co ważne, 49% badanych ujawniło, że w ciągu ostatnich sześciu miesięcy podjęło różnorodne działania mające na celu walkę ze zmianami klimatycznymi.

Podobne tendencje obserwujemy również w Polsce – według badań CBOS⁴ stan środowiska naturalnego w kraju stwarza powody do niepokoju dla 45% badanych, a także – w jeszcze większym zakresie – jego kondycja na świecie, którą za nie-

pokojącą uważa siedmiu na dziesięciu badanych (71%). Niemal trzy czwarte ankietowanych (73%) przypisuje wpływ na zmiany klimatu przede wszystkim działalności człowieka, i warto podkreślić, że w porównaniu do podobnego pomiaru sprzed ponad sześciu lat można zaobserwować umacnianie się przekonania o wpływie człowieka na zmiany klimatu.

Poglądy wyrażone w badaniach potwierdzają najnowsze badania Głównego Urzędu Statystycznego opisujące nakłady poniesione na ochronę środowiska w Polsce⁵ – zgodnie z opublikowanymi danymi wielkość nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska w 2015 r. wyniosła ok. 15,2 mld zł i była wyższa o 6,4% niż przed rokiem. W strukturze finansowania na-

kładów na środki trwałe poniesione na ochronę środowiska w 2015 r. środki własne stanowiły 41,6%, środki z zagranicy 26,9%, fundusze ekologiczne, pożyczki i kredyty 23,9%, środki z budżetu 3,1% oraz inne 4,4%. Z kolei nakłady na środki trwałe służące ochronie powietrza atmosferycznego i klimatu wyniosły wówczas 4,3 mld zł. Największą część nakładów na ochronę powietrza i klimatu stanowiły wydatki na urządzenia do redukcji zanieczyszczeń (54,6% ogółu wydatków), nowe techniki i technologie spalania paliw wraz z modernizacją kotłowni i ciepłowni (17,5%) oraz na niekonwencjonalne źródła energii (13,6%).

Z przytoczonych badań wynika, że ludzie są w coraz większym stopniu świadomi zagrożeń, jakie działalność człowieka może wyrzucić na otaczające środowisko i coraz częściej będą skłonni do podejmowania działań zapobiegających tym negatywnym skutkom. Klimat na wdrażanie efektywnych energetycznie rozwiązań w budownictwie będzie więc coraz bardziej sprzyjający i żeby nie zmarnować tego potencjału, należy zadbać o jak najskuteczniejsze narzędzia wsparcia dla realizacji tego typu inwestycji. Pisząc o narzędziach wsparcia, mam na myśli głównie instrumenty finansowe, ponieważ jak już wcześniej zostało wspomniane, najistotniejsze barie-

RPO Lubuskiego

W ramach konkursu można otrzymać dofinansowanie na głęboką modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej oraz na wielorodzinne budynki, w tym na wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych budynkach. O środki mogą ubiegać się m.in. jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych wielorodzinnych, dostawcy usług energetycznych, uczestnicy partnerstw publiczno-prywatnych.

ry utrudniające realizację efektywnych energetycznie inwestycji w budownictwie to te finansowe. ASM-Centrum Badań i Analiz Rynku dokonało przeglądu instrumentów finansowych dostępnych w Polsce na potrzeby międzynarodowego projektu Nearly Zero Energy Neighbourhoods (ZenN) realizowanego na zlecenie Komisji Europejskiej.

Oferta finansowania w Polsce

Naturalnym liderem w finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Na stronie internetowej NFOŚiGW prezentowane są obecnie trzy programy wsparcia dedykowane poprawie efektywności energetycznej w sektorze budownictwa.

W ramach programu priorytetowego „Poprawa jakości powietrza. Część 2. Zmniejszenie zużycia energii w budownictwie”⁶ wnioskodawcy mogli ubiegać się o środki w formie dotacji lub pożyczki (dotacja do 85% kosztów kwalifikowanych, pożyczka do 50% kosztów kwalifikowanych). Celem programu jest zmniejszenie zużycia energii, a w konsekwencji zmniejszenie emisji CO₂ w związku z działaniami poprawiającymi efektywność wykorzystywania energii w budynkach. Przedsięwzięcia, jakie miały szansę uzyskać wsparcie, to termomodernizacje budynków typu: muzea, szpitale, zakłady opiekuńczo-lecznicze, pielęgniactwo-opiekuńcze, hospicja, obiekty zabytkowe, obiekty sakralne wraz z obiektami towarzyszącymi, domy studenckie itp. Co ważne, dofinansowania w ramach programu są udzielane wyłącznie na przedsięwzięcia, które zostaną zrealizowane na podstawie audytu energetycznego, z którego wynika spełnienie przez obiekt budowlany poddawany przebudowie określonych wymagań izolacyjności cieplnej i innych związanych z oszczędnością energii (zawartych w załączniku nr 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie i obowiązujących od 2021 roku).

Kolejny program, jaki można odnaleźć w ofercie finansowania NFOŚiGW, to „Zarządzanie energią w budynkach użyteczności publicznej”⁷. W ramach programu priorytetowego ogłoszono 6 konkursów, dla których nabory zostały zakończone. Program jest wygaszany, a nowe konkursy nie

są planowane. Dzięki uzyskaniu dofinansowania z tego programu możliwe było zmniejszenie zużycia energii w budynkach będących w użytkowaniu: samorządów, zakładów opieki zdrowotnej, uczelni wyższych, organizacji pozarządowych, ochotniczych straży pożarnych, kościelnych osób prawnych. Wnioskodawcy mogli ubiegać się o dotacje, a także o dodatkowe środki w formie pożyczek.

W ofercie NFOŚiGW znajduje się również wsparcie dla budynków mieszkalnych. W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020 fundusz zarządza konkursem „Wspieranie efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym”⁸. Przedmiotem konkursu jest dofinansowanie projektów dotyczących wspierania efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym, tj. głębokiej kompleksowej modernizacji energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych. O dofinansowanie w ramach konkursu mogły ubiegać się spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe. Planowane rozstrzygnięcie konkursu przewidziane jest na listopad 2017.

Finansowe wsparcie dla rewitalizacji

Dobry klimat dla efektywnych energetycznie inwestycji w budownictwie stwarza także obowiązująca w Polsce od 2015 roku ustawa o rewitalizacji. Ustawa wskazuje na krajowe i unijne źródła finansowania działań w ramach Narodowego Planu Rewitalizacji. Celem rewitalizacji dedykowane są między innymi środki rozdysponowane w ramach regionalnych i krajowych programów operacyjnych. Głównym celem ustawy nie jest poprawa efektywności energetycznej w sektorze *sensu stricto*, a przeprowadzenie kompleksowych i wielowymiarowych działań nastawionych na osiągnięcie założonych przemian w obszarach kryzysowych (nie tylko infrastrukturalnych, ale także społecznych). Niemniej jednak, chociaż ustawa nie podkreśla tego wprost, w praktyce często promowane są aplikacje uwzględniające cele zwiększenia efektywności energetycznej budynków w rewitalizowanych obszarach. Wynika to z faktu, iż na potrzeby usprawnienia działań rewitalizacyjnych przygotowane zostały wytyczne dla instytucji zarządzających programami operacyjnymi. Charakter wytycznych jest ramowy, co oznacza, że instytucje te mogą opra-

Projekt ZenN

Projekt ZenN (Nearly Zero Energy Neighbourhoods) to przedsięwzięcie współfinansowane przez Komisję Europejską w ramach 7 Programu Ramowego. W ramach projektu, konsorcjum złożone z 12 Partnerów z Europy realizuje inwestycje polegające na renowacji dzielnic mieszkalnych w Hiszpanii, Francji, Norwegii oraz Szwecji dostosowując budynki do wymogów niskiego lub zerowego poziomu użycia energii. Więcej informacji o projekcie: <http://zenn-fp7.eu/>.

cować własne szczegółowe założenia w zakresie programów oraz procedur wyboru projektów rewitalizacyjnych. Niemniej jednak instytucje te nie mogą pominąć faktu, że zgodnie z wytycznymi jednym z kluczowych priorytetów inwestycyjnych rewitalizacji jest „Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach”, w tym „Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym”.

W poszukiwaniu dofinansowania

Zainteresowanym stronom przychodzi z pomocą Portal Funduszy Europejskich i jego wyszukiwarka dotacji⁹. Możliwości wsparcia finansowego dla rewitalizacji/efektywności energetycznie inwestycji dostępne w wyszukiwarce dotacji to między innymi konkurs dla działania: 3.2 Efektywność energetyczna, poddziałania 3.2.3 Efektywność energetyczna – ZIT Zielona Góra w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie. W ramach konkursu można otrzymać dofinansowanie na głęboką modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej oraz na wielorodzinne budynki, w tym na wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych budynkach. O środki przyznawane w ramach tego konkursu mogą ubie-

gać się m.in. jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych wielorodzinnych, dostawcy usług energetycznych, uczestnicy partnerstw publiczno-prywatnych.

Inny przykład to dotacja przyznawana przez RPO Zachodniopomorskiego w ramach Działania 2.9 Zastępowanie konwencjonalnych źródeł energii źródłami odnawialnymi. Jak sama nazwa wskazuje, środki można pozyskać na wymianę tradycyjnych źródeł energii na źródła odnawialne, przede wszystkim z biomasy, biogazu i energii słonecznej. Do składania wniosków o wsparcie uprawnieni są m.in. przedsiębior-

Właściciele budynków

jednorodzinnych mogą skorzystać ze wsparcia finansowego w ramach Funduszu Termomodernizacji i Remontów zarządzanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Formy pomocy to premia termomodernizacyjna, premia remontowa oraz premia kompensacyjna.

cy, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły wyższe, kościoły i związki wyznaniowe, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe.

Podobnych przykładów wsparcia finansowego można znaleźć we wspomnianej wyszukiwarce dotacji dużo więcej. Regionalne Programy Operacyjne, jak i Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, wspierają przede wszystkim projekty inwestycyjne obejmujące budynki wielorodzinne oraz użyteczności publicznej. Stosunkowo niewiele instrumentów w Polsce jest oferowanych osobom fizycznym będącym w posiadaniu jednorodzinnych budynków mieszkalnych. Dla takich inwestorów miał zostać uruchomiony zarządzany przez NFOŚiGW program RYŚ. Program ten niestety nigdy się nie rozpoczął, ale rząd zapowiada przygotowanie i uruchomienie innego programu dedykowanego termomodernizacji domów jednorodzinnych.

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Właściciele budynków jednorodzinnych mogą natomiast skorzystać ze wsparcia finansowego ofe-

rowanego w ramach Funduszu Termomodernizacji i Remontów¹⁰. Fundusz jest jednym z najważniejszych programów mających na celu wspieranie poprawy efektywności energetycznej istniejących w Polsce budynków. Jego podstawowym celem jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe. Jest zarządzany przez Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) i od 1999 roku finansowany ze źródeł krajowych. Formy pomocy dostępne dla inwestorów to premia termomodernizacyjna, premia remontowa oraz premia kompensacyjna. Premia termomodernizacyjna przysługuje inwestorowi z tytułu realizacji przedsięwzięcia termomodernizacyjnego i stanowi spłatę części kredytu zaciągniętego przez inwestora. O dofinansowanie projektu w ramach premii termomodernizacyjnej mogą się ubiegać właściciele lub zarządcy budynków mieszkalnych, budynków zbiorowego zamieszkania, budynków użyteczności publicznej, lokalnych sieci ciepłowniczych czy lokalnych źródeł ciepła. Z premii mogą korzystać osoby prawne (m.in. spółdzielnie mieszkaniowe i spółki prawa handlowego), jednostki samorządu terytorialnego, wspólnoty mieszkaniowe, osoby fizyczne (w tym właściciele domów jednorodzinnych). Od początku istnienia do końca ubiegłego roku Fundusz został zasilony kwotą 2 055 mln zł¹¹. Z każdym kolejnym rokiem od początku swojego trwania cieszył się coraz większym zainteresowaniem wśród potencjalnych inwestorów, a od kilku lat jego popularność utrzymuje się na dość stałym poziomie, oscylując wokół 3 000 wniosków składanych rocznie. Jest to dość wysoka liczba, szczególnie jeśli porównamy statystyki z początkowego okresu funkcjonowania Funduszu, kiedy to o wsparcie finansowe ubiegało się rocznie co najwyżej kilkuset wnioskodawców w skali całego kraju.

Konieczna reforma

W Polsce istnieje już co najmniej kilka programów wspierających poprawę efektywności energetycznej budynków, a ich pozycja ciągle się umacnia. Obserwując tendencje panujące u naszych zachodnich sąsiadów, a także, a może przede wszystkim zaangażowanie Unii Europejskiej w walkę z ociepleniem klimatycznym, można wysnuć wnioski, że

reforma dostępnej oferty finansowania wydaje się w Polsce nieunikniona. W odpowiedzi na coraz bardziej wymagające wytyczne w budownictwie potrzebne będą instrumenty finansowe wspierające inwestycje z coraz bardziej ambitnymi celami energetycznymi (np. budynki zero-energetyczne). Wobec rosnącej świadomości i zainteresowania ochroną klimatu wśród potencjalnych inwestorów warto byłoby zwiększyć i uatrakcyjnić ofertę wsparcia dla osób fizycznych i nowo powstających budynków. Z tymi wyzwaniem Polska z pewnością będzie się mierzyć w nieodległej perspektywie czasowej. Jako lider badań realizowanych na zlecenie sektora budowlanego od 1996 r. ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku – nie pozostaje obojętne na rozwój sytuacji w branży. Bacznie przyglądamy się zachodzącym procesom, realizujemy innowacyjne projekty międzynarodowe oraz angażujemy się w działania mające na celu rozwój polskiego i europejskiego budownictwa. Więcej informacji o badaniach rynku budowlanego na www.asm-poland.com.pl.

Przypisy

- [1] PUBLIC CONSULTATION "FINANCIAL SUPPORT FOR ENERGY EFFICIENCY IN BUILDINGS" CONSULTATION REPORT: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20120912_financial_support_for_energy_efficiency_in_buildings_consultation_report.pdf (dostęp 26.06.2017).
- [2] REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Financial support for energy efficiency in buildings (2013), s. 9.
- [3] Special Eurobarometer 435 Climate Change (2015).
- [4] CBOS: Komunikat z badań nr 39/2016, Stan środowiska i zmiany klimatu (2016).
- [5] GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY Departament Badań Regionalnych i Środowiska: Nakłady na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej w Polsce w 2015 r. (2016).
- [6] <http://nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-krajowe/programy-priorytetowe/poprawa-jakosci-powietrza-energetyczne/zmniejszenie-zuzycia-energii-w-budownictwie/> (dostęp 26.06.2017).
- [7] <http://nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/system-zielonych-inwestycji--gis/programy-priorytetowe/> (dostęp 26.06.2017).
- [8] <http://poiis.nfosigw.gov.pl/skorzystaj-z-programu/zobacz-ogloszenia-i-wyniki-naborow-wnioskow/wspieranie-efektywnosci-ii-konkurs/art,1,ii-konkurs-1-3-2-wspieranie-efektywnosci-energetycznej-w-sektorze-mieszkaniowym.html> (dostęp 26.06.2017).
- [9] <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/wyszukiwarka/> (26.06.2017).
- [10] <https://www.bgk.pl/samorzady/fundusze-i-programy/fundusz-termomodernizacji-i-remontow/> (26.06.2017).
- [11] https://www.bgk.pl/files/public/Pliki/Fundusze_i_programy/FTiR/Dane_liczbowe_FTiR.pdf (26.06.2017).

